

G H E N D T S C H E T Y D I N G H E N

Tweemaandelijks Kultureel Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W.

Redactie-adres : Sint-Lievensdoorgang 1, 9000 Gent.

4de Jaargang, nr. 6

15 november 1975

Voorzitter : G. Hebbelynck
Onder-Voorzitter : H. Collumbien
Secretaris : R. Van Geluwe

Penningmeester : A. Verbeke
Ruildienst : Van Geluwe-Eggermont A., Maisstraat 235, Gent
Secretariaat : Maisstraat 235, Gent. - Tel. 26 23 28

Postrekening : 000-105.04.73-60 - Heemkundige en Historische Kring
Gent, Koggestraat 14, Gent
Lidgeld : 200 fr. per jaar.

INHOUD

	blz.
Gent in 1846	200
De Maagd van Gent	211
Enkele Reglementen in verband met de Graanmarkt	215
De Pynders	224
Lievinus Cruyl	226
Karel Onderreet	228
Het Jaar van de Vrouw	231
Te Gent	234
Vraag en Antwoord	234
Aanvullende Ledenlijst	235
Menu 1892	237
Inhoudstafel 1975	238

Verantwoordelijke uitgever : G. Hebbelynck, Voorhoutkaai 40, Gent
Elke auteur is alleen verantwoordelijk voor zijn bijdrage

Uitgegeven met de steun van het Stadsbestuur van Gent en van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

WAARDE LEDEN,

Dit is het laatste nummer van de vierde jaargang van Ghendtsche Tydinghen. De redactieraad meent te mogen zeggen, dat hij er in geslaagd is regelmatig te verschijnen en aan de lezers boeiende lectuur en mooie illustraties te bezorgen. Natuurlijk wordt de vijfde jaargang reeds voorbereid. De leeskaft bevat al de volgende artikels : "Het Hongerjaar te Gent" (1847), "Het Oproerjaar te Gent" (1848), "Het Cholerajaar te Gent" (1949) en natuurlijk "Gent in 1876" met de Pacificatiefeesten van 1876. We beschikken ook reeds over een lang artikel over de Sint-Jorisgilde met talrijke illustraties en over een reeks biografieën van voorname Gentenaars uit de negentiende eeuw.

Einde 1974 telde de Heemkundige en Historische Kring Gent 602 leden; thans zijn er 719 leden. Vorig jaar dankten we de pers voor haar medewerking. Ook dit jaar moeten we die dankbetuigingen herhalen. We verheugen er ons echter bijzonder om, dat we in 1975 een groot aantal nieuwe leden hebben gewonnen dank zij onze leden, die alzo de Heemkundige en Historische Kring Gent degelijk hebben gesteund. Hierom onze oprechte dank.

Toen de Raad van Beheer in oktober 1974 het lidgeld voor 1975 bepaalde, werd gehoopt, dat de prijzen zich zouden stabiliseren. U weet, dat dit geenszins het geval was. De verhoging van de posttarieven in december 1974 vergden bovendien een onvoorziene meeruitgave van 5.000 fr. Gelukkig werden de toelagen van de stad Gent en de provincie Oost-Vlaanderen verhoogd en steeg het aantal leden, waardoor het mogelijk was de standing van Ghendtsche Tydinghen te behouden. Toch is de Raad van Beheer verplicht de bijdrage voor 1976 te brengen op 200 frank. We zijn er van overtuigd dat deze verhoging geen hinderpaal zal zijn om ons blad trouw te blijven. Met dit nummer ontvangt U een formulier, dat kan gebruikt worden voor overschrijving of storting. We durven er op aandringen nog deze maand de bijdrage voor 1976 te storten; alzo steunt U de H. en H. Kring Gent.

Om te eindigen wensen we al onze lezeressen en lezers een vrolijk Kerstfeest en een voorspoedig 1976.

1. Betaal uw bijdrage reeds in november. Uitgesteld is vlug vergeten.
2. Vul duidelijk NAAM en ADRES in en dit op de BEIDE delen van het formulier.
3. De lidkaarten worden verzonden met het januarinumnummer.
4. Indien voor een derde betaald wordt, vermeld dit duidelijk in een mededeling onderaan.
5. Het formulier kan gebruikt worden in het postkantoor, voor het postchecqambt, in banken en financiële instellingen.

OP ZONDAG 16 NOVEMBER OM 10 U 15 IN DE VOOR-
DRACHTZAAL VAN DE KREDIETBANK, KOUTER TE GENT :
VOORDRACHT MET DIAPROJECTIE (KLEUR EN WIT-ZWART)
DOOR DE HEER G. HEBBELYNCK OVER "HET OUDE GENT
GEZIEN DOOR SCHILDERS" (BOULANGER, DE NOTER, ENZ.)

OP ZONDAG 14 DECEMBER OM 10 U 15 IN DE VOOR-
DRACHTZAAL VAN DE KREDIETBANK, KOUTER TE GENT :
VOORDRACHT DOOR DE HEER A. LINTERS, WETENSCHAP-
PELIJK MEDEWERKER AAN HET CENTRUM VOOR INDUS-
TRIELE ARCHEOLOGIE, OVER "INLEIDING TOT DE INDUS-
TRIELE ARCHEOLOGIE. MOGELIJKHEDEN IN EN OM GENT."

IN GENT VAN 1841 TOT 1850

Deel VII. Armoede in 1846

4 januari : Opnieuw wordt de stad geteisterd door overstromingen. Talrijke straten in de volkswijken staan onder water. Talrijke bewoonde kelders zijn waterputten geworden; vele fabrieken moesten gesloten worden. Op 5 januari stond 's middags het water 81 cm boven het winterpeil. Volgens een verslag zijn zeventig straten geheel of gedeeltelijk overstroomd. Van de 54 straten, die sedert een tweetal jaar werden opgehoogd, zijn er slechts vier tot vijf straten, die niet onder water stonden.

9 januari : Door de stijging van de uitvoerrechten op tarwe en rogge in Nederland is er weinig aanvoer op de markt; de prijzen zijn gestegen. Op de lijnwaadmarkt bleef alles onverkocht. Bij de linnenwevers is de verslagenheid groot.

10 januari : De nieuwe leden in de gemeenteraad, verkozen op 28.10.1845 zijn : Jacquemyns, Vandevelde, Vanden Berghe, Delehaeye, Coppens en Rosseel. Constant de Kerchove wordt bij K.B. van 27.1.1846 opnieuw benoemd tot burgemeester. Verhaeghe-De Nayer, Van Pottelsberghe, De Pauw en Rolin worden bevestigd in hun functie van schepen.

18 januari : Op zondag 18 januari had de eerste opvoering plaats van "De Gek van 's Gravenshage" door Van Peene. Op die dag worden ook 500 broden aan behoeftigen uitgedeeld door de vrijmetselaarsloge Le Septentrion en 460 broden door het toneelgezelschap van de onder-officieren van het leger.

20 januari : Heden werd de laatste steen gelegd op het Arteveldeplein. Op de vierkantige steen van 60 cm zijde staat de volgende tekst : "De laatste steen der plaets door Gent aen Artevelde toegekend". Rond de steen staat in het Frans "Pavement de la place Artevelde achevé le

XX janvier MDCCCXLVI". Het tuintje op het Arteveldeplein werd eerst aangelegd in 1869.

25 januari : Het comité van bijstand heeft van de stad 200.000 kg. aardappelen ontvangen. De aardappelen werden in de stedelijke magazijnen opgestapeld en zullen verkocht worden aan 25 centimes per steen.

De Gazette van Gent publiceert de lijst van de personen, die in de volksplanting te Santo Thomas overleden zijn tussen 6 maart 1844 en 10 februari 1845. De lijst vermeldt 48 personen woonachtig in Oost-Vlaanderen, waarvan een persoon te Gent.

30 januari : De overstroming blijft de stad teisteren. Op 28 januari stond het water 91 cm boven het winterpeil, op 29 januari 1,01 m boven het peil.

Bij een kruidenier in de Korte Ridderstraat werd een venster raam ingeslagen en een halve kaas gestolen. De plichtige bekende de diefstal enkel gedaan te hebben om in de gevangenis te worden opgesloten om alzo niet van gebrek te sterven.

7 februari : In de gemeenteraad wordt het baggeren van de rivieren en kanalen besproken. Sedert 1818 werd gemiddeld 10.222,92 F per jaar uitgegeven voor het baggeren van de waterlopen; toch is de toestand van al de waterlopen erbarmelijk. De gemeenteraad besluit al de rivieren te laten baggeren; dit werk zal 40.447 F kosten. De rivieren van eerste klasse zullen uitgebaggerd worden tot op 2 m beneden het zomerpeil (de Houtlei en de Lieve), de kanaaltjes van tweede klasse zullen uitgebaggerd worden tot op 1,62 m beneden het zomerpeil. De tweede klasse bevat : de Ottogracht, drie kanaaltjes bij het Heilig Kerst, de Oude Schelde, het Meerhem, de Plottersgracht, de Begijnengracht, een gracht aan het Augustijnerklooster en de academie, alsook de stadsgrachten achter het Poedermagazijn (aan de Sint-Lievenspoort), achter de Bijloke en de gracht tussen de Sassepoort en de Dampoort. Een aannemer zal voor een bedrag van 5.731,88 F de waterlopen onderhouden, zodat ze de voorgeschreven diepte behouden. De genomen maatregelen zullen door allerlei redenen niets oplossen en enkele jaren later zal men opnieuw staan voor dezelfde problemen.

15 februari : Het is bedroevend om aan te zien hoeveel militairen sedert enkele dagen langs de Coupure naar het detentiehuis gebracht worden. De witte broeken, die de aangehoudenen dragen, doen veronderstellen dat zij hun lakense broek verkocht hebben. Zou men in het voordeel van de krijgstuicht en van de soldaten zelf zulk een uitgebreide broekenhandel niet kunnen beletten ?

Men bemerkt sedert enige tijd de dikwijls herhaalde afwezigheid van politieagenten op de Coupure. Ook schijnen alle soorten van buitenstedse armen, ontstemde draaiorgels, violen zonder snaren, ziende blinden, gaande lammen, vrouwen met bordpapieren zuigelingen of gehuurde kinderen zich op de schone wandeling rendez-vous gegeven te hebben. Zulke

staat van zaken is zeker vrolijk voor de eenzame "Coupuristen", maar we zijn overtuigd, dat de regelmatige tegenwoordigheid van enkele politieagenten op de Coupure aan iedereen een groot genoegen zou doen.

4 maart : De gemeenteraad besluit een tribune in steen te bouwen op het Sint-Denijsplein voor 10.396,25 F. De "Maatschappij ter aanmoediging der paarden-loopstrijden" gesticht in 1838 zal jaarlijks 800 F als pacht betalen en ook instaan voor het onderhoud van de tribunes. Tevens zullen nieuwe serres in de botanische tuin worden gebouwd (uitgave : 31.140 F). De raad keurt nog de oprichting goed van een bewaarschool door het Liefdadigheidsbureau in de Laurierstraat en dit met de opbrengst van een kunsttentoonstelling.

8 maart : Op 8 maart 1846 werd te Gent door Rens, Snellaert, Blommaert en Heremans een nieuwe vereniging gesticht "Het Vlaemsche Gezelschap". Politiek was uitgesloten, maar het gezelschap zal een voorname rol hebben in de Vlaamse bewustwording.

18 maart : Aanstaande maandag 19 maart om een uur 's namiddags zal er op het Recollettenplein door de zorgen van het Liefdadigheidsbureau met de opbrengst van het laatste bal der Société des Redoutes een uitdeling van aardappelen aan de noodlijdenden plaats hebben. De Gazette van Gent deelt mede, dat het plan van een "vaderlandse schouwburg" ontworpen door bouwmeester Minard de goedkeuring van het Gents magistraat heeft gekregen. De schouwburg zal 52 loges tellen, getal gelijk aan het aantal Gentse neringen; elke loge zal versierd zijn met het wapen van een nering.

Publieke verkoping van een "gekalante" en welgelegen olie- en graanmolen te Oostakker achter Meulestede-kapel, genaamd de Pomperigge met berg, op- en afrede, mitsgader woonhuis, magazijn en land. Groot 13,30 aren of 80 roeden gebruikt door de kinderen de Brabander. Instel woensdag 25 maart om drie uur in de herberg te Wondelgem aan Meulestedebrug.

20 maart : De bouwkundige Renodeyn doet een voorstel een nieuwe brug te bouwen aan de Verlorenbroodbrug en de straat te verbreden tot 12 m. Thans ligt er een klein houten brugje; de straat heeft een helling van 10 cm per meter. De helling zou verminderd worden tot 3 cm per meter.

3 april : Het comité van onderstand voor de werklieden binnen Gent zal heden vrijdag en morgen zaterdag 16.000 kg aardappelen aan de noodlijdenden uitdelen. Deze uitdeling geschiedt met de opbrengst van een bal door de maatschappij La Concorde ingericht ter gelegenheid van carnaval.

8 april : In 1845 heeft de vlasfabriek La Lys 230.000 bundels garen gesponnen, waarvan 82.000 bundels naar Frankrijk werden uitgevoerd. De maatschappij La Gantoise heeft 147.000 bundels geproduceerd, waarvan 23.000 bundels werden uitgevoerd.

Op woensdag 8 april zullen in Salon Napoleon 800 broden aan de armen worden uitgedeeld.

10 april : In de nacht van vrijdag op zaterdag werden stroobiljetten verspreid met als titel "Oproep aen alle waere Belgen door de volksvrienden van Vlaenderen". In de tekst wordt de ellende aangeklaagd en wordt de bevolking opgeroepen zich dinsdag naar Brussel te begeven om de volksnood voor te leggen. Het petitionnement wordt verworpen als strijdmiddel. Tevens is er een oproep om op de maandag van Pasen zich te verenigen op de Vrijdagmarkt. Ook te Antwerpen en te Brussel werden dergelijke stroobiljetten verspreid. Te Brussel werd Pellerin aangehouden. Om onregelmatigheden te voorkomen werd een detachement pompiers op de Vrijdagmarkt opgesteld, alsook twintig rijkswachters. Volgens de Gazette van Gent had niemand gevolg gegeven aan de oproep buiten enkele nieuwsgierigen. Toch werden twee personen, die werklieden ophitsten, aangehouden. Een vijftal personen, die oproerige schriften verspreid hadden, werden ook aangehouden en naar Brussel overgebracht.

25 april : Er wordt een overeenkomst gesloten tussen de stad Gent en de Compagnie Impériale Continentale, waarbij aan de gasmaatschappij een concessie verleend wordt voor een periode van dertig jaar (van 1 juli 1851 tot 1 juli 1881). Uit een van de artikels van de overeenkomst blijkt, dat de lantaarnaanstekers aangesteld worden door de maatschappij en tijdens hun dienst een metalen plaat met een kenteken dragen. De maatschappij had haar zetel te Londen.

De verkoop van aardappelen door het "Centraal Comité voor hulp aan de werklieden" heeft 16.650,80 F opgebracht.

De raad geeft ook de toelating tot de aanleg van de Van der Donckdoorgang. De voornaamste voorwaarden bepalen : het werk moet beëindigd zijn binnen de vijf jaar, aan de stad wordt de grond van de straat afgestaan, de toelating wordt verleend een deel van de Oude Schelde te overbouwen, de verlichting is ten laste van de stad. Op 22 juni 1852 zal de gemeenteraad de nieuwe straat Van der Donckdoorgang noemen. In 1886 na de uitvoering van het plan Zollikofer en het aanleggen van de Vlaanderenstraat werd de doorgang verlengd tot de Vlaanderenstraat.

6 mei : Er heeft een plechtige verjaringslijkdienst plaats voor Napoleon ingericht door het genootschap "Oud-Wapenbroeders van het Keizerrijk". Een afdeling van de brandweer en de burgemeester woonden de plechtigheid bij.

9 mei : La circulation des voitures devient de jour en jour plus considérable; non seulement 150 vigilantes, qui n'existaient pas autrefois, circulent continuellement dans nos rues, mais le nombre des voitures de particuliers est considérablement augmenté. (uit verslag gemeenteraad).

LA BELLE HE TERNIDE,
ESTAMINET, LOGEMENT,
ET RESTAURANT.

PAR
JULES GARNAU,
Pro. à vis l'entrée de la Station du Chemin de Fer,
à **GANAY.**

Grand Prix de Paris 1889

12 juni : Te Gent wordt de regattenmaatschappij opgericht. Een inhuldigingswedstrijd zal gehouden worden op zondag 5 juli voor het sluiten van de Gentse kermis.

13 juni : De gemeenteraad besluit "l'accoutrement mesquin de nos employés" te vervangen door een "tenue sévère et décente". Bedoeld worden de bedienden van het octrooi. De kledij van de brigadiers zal bestaan uit : een pet in blauw laken, een broek in laken kleur marengo, een vest, jas en mantel ook in blauw laken en een kapmantel kleur marengo, alsook twee broeken in "coutil écru". De ontvangers krijgen dezelfde uitrusting min de kapmantel. Op de kraag, de pet en de kapmantel komt een nummer; de pet van de ontvangers wordt nog versierd met een pluim, de pet van de brigadiers met het stadswapen. Een volledige uitrusting van de ontvangers kost 64,50 F, voor de overige bedienden 78,50 F. Het dragen van het uniform is verplicht ook buiten de diensturen en tijdens de verlofdagen. De ontvangers ontvangen een weddeverhoging van 36 F per jaar, de overige bedienden ontvangen 50 F per jaar. Maandelijks zullen ze echter zes frank worden afgehouden voor het betalen van hun kledij. Voor elke bediende wordt een rekening aangelegd met de uitgaven voor de kledij en de inkomsten; van de bedienden, van wie de rekening een bonus vertoont van minimum dertig frank wordt tijdelijk de afhouding verminderd tot twee frank per maand. De slecht onderhouden kledingsstukken zullen door een kleermaker van de octrooirechten worden hersteld ten laste van de bediende.

24 juni : Op 24 juni overleed te Gent Jan Frans Willems. De figuur van J.F. Willems is voldoende bekend, zodat we bondig slechts enkele gegevens vermelden. J.F. Willems werd geboren te Bouchout bij Antwerpen op 11 maart 1793. In april 1835 wordt hij ontvanger der registratie en woonde op de Zandberg; op de gevel van zijn woning werd een herdenkingsplaat aangebracht. Vanaf 1809 had Willems zich verdienstelijk gemaakt door zijn gedichten. De grote betekenis van Willems ligt echter in zijn taalkundige en historische studies, onder meer de uitgave van het dierenepos de Reinaart de Vos in 1836. Samen met Blommaert, Serrure, Rens stichtte hij "De Tael is gansch het Volk", in 1836; tevens richtte hij het tijdschrift het Belgisch Museum op in 1836. Hij was ook voorzitter van de rederijderskamer de Fonteyne.

In verband met de literatuur willen we nog vermelden, dat in 1846 Ledeganck zijn "Drie Zustersteden" publiceerde en dat de Antwerpse schrijver E. Direcksens (1826-1855) beter gekend onder de naam Eug. Zetternam zich komt vestigen te Gent.

DE DRIE ZUSTERSTEDEN

I.

AAN GENT,

Gij zijt niet meer,
gelijk weleer,
de trotsche wereldstad, die koningen deed beven :
gij zijt niet meer dat leeuwennest,
dat wijd geducht gemeenebest,
dat tot de volkren sprak, het hoofd fier opgeheven;
niet meer de bakermat van Vlaandrens heldenmoed, —
niet meer de zetelplaats van weelde en overvloed.

Uw heerschappij
is lang voorbij,
met alles wat de glans van heerschappij vereenigt;
voorbij, met al de wonderkracht
van zelfbestaan en eigen macht,
die eigen voorspoed scheidt en eigen onspoed lenigt;
voorbij, met eigen zede en aard en eigen pracht;
voorbij, gelijk het rijk van een verdelgd geslacht !

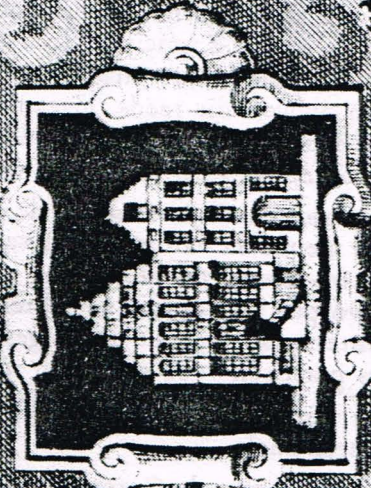
't Is lang, sinds hier
de Leeuwbanier
ontrold werd vóór het oog dier neringen en gilden,
die elk, gelijk een legerschaar,
het harnas gespten in 't gevaar,
en wilden wat was recht en wonnen wat zij wilden !
Dit tuige Frankrijks Vorst, dit tuig' Bourgonje's Huis,
dit tuige 't veld voor Brugge en dit de zee voor Sluis !

2 juli : Deze morgen hebben er hevige onlusten en vechtpartijen op de Groentemarkt plaats gehad uit hoofde van de bovenmatige hoge prijzen, waaraan men de groenten en vooral de aardappelen wil verkopen.

15 juli : De Paleis van Justitie wordt in gebruik genomen. Het gebouw wordt gebruikt als gerechtshof, als koophandelsrechtbank en als handelsbeurs.

18 juli : Op verzoek van de directeur der octrooirechten verbiedt de gemeenteraad het vissen met bootjes in de stadsgrachten. Met deze maatregel poogt men de ontduiking van de stadsrechten te voorkomen. Het oud reglement bepaalde, dat 's avonds de bootjes moesten vastgelegd worden met een slot, waarvan de sleutel moest overhandigd worden aan de ontvanger van de stadsrechten.

1 augustus : "Partout le pavage est en fort mauvais état" stelt de ge-

HOTEL DU
COMTE D'ARMONT
 PARTI MARCHÉ AUX CHAUSSEES A GAND
 TENUE PAR

 SAINTENS DE VOS
 TRABINE D'HOTEL

meenteraad vast. De werken worden slecht uitgevoerd. In de toekomst zal de stad zelf de kasseien aankopen (prijs 146 F per duizend); de aannemers zullen verplicht zijn een bepaald aantal kasseien per vierkante meter te plaatsen, tevens worden ze verplicht het wegdek gedurende een bepaalde tijd te onderhouden tegen een vooraf bepaalde prijs.

7 augustus : De Korte Meir, schrijft de Gazette van Gent, die men tot dus ver als een eenvoudige passage kon beschouwen is weerwil van de menigvuldige verfraaiingswerken, die sedert kort gedaan zijn, kan een der schoonste straten van Gent worden zo de bouwwerken tot het einde worden voortgezet. De volle bebouwing van de gronden langs de achterkant van de hotels Steenhuyze, Schamp, enz. zou aan de straat een levendigheid geven, die de waarde van de eigendommen aldaar zou doen klimmen.

22 augustus : Het magazijn van het kazernement is nog ondergebracht in een deel van het gewezen Kapucijnerklooster. Er wordt beslist dit gebouw af te breken en een nieuw magazijn te bouwen op het Sint-Pietersplein. De Schepenvijver, die reeds opgevuld is van de Koepoortkaai tot aan het Arteveldeplein - dit door de aanleg van de Keizer Karelstraat en het Arteveldeplein - zal overwelfd worden.

2 september : Er waren moeilijkheden op de Koornmarkt bij de verkoop van de aangeslagen meubelen van inwoners van extra-muros, die weigeren de belasting extra-muros, ter vervanging van de stadsrechten waaraan ze niet onderworpen zijn omdat ze buiten de stadsmuren wonen, te betalen. De Gentenaars weigeren de aangeslagen goederen te kopen, zodat de eigenaars practisch voor niets hun meubelen terug inkopen.

23 september : De werken aan de nieuwe Vlaamse schouwburg (Minardschouwburg) vorderen snel.

2 oktober : Een reporter van de Gazette van Gent maakt een bouwkundige wandeling door de stad. Overal wordt veel gebouwd. In de omgeving van het station worden veel gebouwen opgetrokken. Onze reporter vreest echter, dat er te veel herbergen en koffiehuisen worden gebouwd, waardoor vrees voor grote concurrentie. Ook in de Keizer Karelstraat is men druk aan het bouwen.

14 oktober : De gemeenteraad verleent een studiebeurs van 500 F aan A. Mengal, leerling van het conservatorium om zijn studies te Parijs verder te zetten. A. Mengal was de zoon M. Mengal, directeur van het conservatorium.

18 oktober : De Amerikaanse driemaster Beaver heeft dinsdag 13 oktober onze haven verlaten met 121 landverhuizers aan boord ter bestemming van Amerika.

7 november : De stad Gent verkoopt een stuk grond van 95 m² in de Keizer Karelstraat aan 23 F per m². Op de aardappelmarkt zal een balans geplaatst worden waar de kopers en verkopers de aardappelen kunnen laten wegen. Het wegen gebeurt per kg.; de vergoeding bedraagt

vijf centimes per weging met een maximum van 115 kg.

21 november : Het plan van aanleg van het Sint-Pietersplein wordt goedgekeurd in de gemeenteraad. Reeds begin november was men druk bezig met het effenen van het plein (zie Ghendtsche Tydinghen 3de jaargang blz. 205).

5 december : De nieuwe opera "Jacob van Artevelde" door Van Peene wordt opgevoerd.

Tot hier een filmbeeld over 1846 te Gent. Ter aanvulling nog enkele gegevens.

Door het K.B. van 30 juni 1846 wordt in België een volkstelling ingericht. Ze werd gehouden op 15 oktober 1846. Alzo kennen we nauwkeurig de bevolking te Gent : 102.977 inwoners. Dit getal ligt heel wat lager dan het bevolkingsaantal opgegeven in de vorige jaarverslagen van de stad. De oorzaak : bij het verlaten van de stad laten de inwoners zich niet uitschrijven. De gemeentebesturen worden verplicht vanaf 1 januari 1847 een bevolkingsregister te houden; de bewoners moeten zich laten uitschrijven bij het verlaten van hun gemeente en zich in de plaats van vestiging laten inschrijven. Veel zal deze maatregel niet helpen, want in 1856 zal er te Gent weer een negatief verschil tussen van meer dan 9.000 inwoners tussen het getal van de bevolkingsregisters en de uitslag van de volkstelling. Een oorzaak ligt ook bij de nog zwakke organisatie van de administratie. We zijn in een crisisperiode, voornamelijk in Oosten West-Vlaanderen, waar de nood hoog is. Te Gent is het aantal geboorten gedaald tot 32,69 per duizend inwoners, dit is voor de periode 1830-1885 het laagste getal voor deze periode samen met de jaren 1832 en 1848. Het aantal sterften is geklommen tot 29,65 per duizend inwoners. Er blijft dus nog een aanwinst van 3,04 per duizend inwoners of 329 inwoners. De stijging van de Gentse bevolking in 1846 is toe te schrijven aan het groot overschot van de immigratie, hierdoor groeit de bevolking aan met 3.253 eenheden, het grootste getal in de Gentse geschiedenis. Voor de periode 1830-1900 was het verschil tussen de immigratie en de emigratie slechts drie maal negatief (1830, 1899 en 1900). Het positief verschil lag in 27 jaren lager dan 1.000, 39 jaren tussen 1.000 en 2.000, een maal boven de 2.000 (1851) en een maal boven de 3.000 : 1846. Hoe dit te verklaren ? Op het platteland heerst de hoogste nood door de mislukking van de aardappeloogst en de graanoogst in 1846 en door de crisis in de vlasnijverheid. "Les étrangers, qui s'y fixent aujourd'hui sont pour la plupart des malheureux, que la misère et la faim chassent des campagnes et qui à bout de ressources, forcés d'abandonner la cabane qui les abritait, viennent grossir chez nous le nombre déjà considérable des familles privées de tout moyen d'existence" lezen we in het jaarverslag. Meer dan 7.000 gezinnen moeten blijvend of tijdelijk steun van het Liefdadigheidsbureau ontvangen, "triste conséquence du manque de travail et de la mauvaise récolte du

seigle et des pommes de terre" zegt het verslag.

In 1846 mislukt de roggeogst. De gemiddelde opbrengst bedraagt 18,68 hl per ha; in 1846 was de opbrengst slechts 7,25 hl per ha, wat een verlies betekent van 243.900.000 kg. Of anders : normaal bedraagt de opbrengst 90 kg per inwoner, in 1846 bedraagt de opbrengst slechts 36 kg per inwoner. De zeldzaamheid van de levensmiddelen en speculatie doen de prijzen geweldig stijgen.

BROODPRIJZEN IN 1846 IN CENTIMES PER KG

	Tarwe gebuild	Tarwe ongebuild	Masteluin	Rogge
10.1	44	35	28	24
3.3	44	34	28	23
2.5	42	33	28	23
27.6	43	33	27	21
1.8	42	32	28	23
17.10	46	35	30	25
12.12	45	35	31	27

We moeten nog herinneren aan de stichting van de Société Huet in 1846. François Huet werd geboren in Villeau (Frankrijk) op 26 december 1814. Hij behaalde in 1834 de eerste prijs voor wijsbegeerte aan de Sorbonne en in 1835 is hij reeds hoogleraar in de filosofie aan de Gentse universiteit. Belangstellenden voor deze boeiende persoonlijkheid moeten we verwijzen naar de grondige studie van E.C. Coppens "La Société Huet. Tussen revolutie en reaktie". (Handleingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, deel XXVI 1972). Naast Huet en Moke waren de voornaamste leden van de studiegroep : G. Callier, P. Voituron, C. Fredericq, E. De Laveleye, C. Leirens, J.F.J. Heremans, A. Dubois. Al deze personen zullen weldra een belangrijke rol hebben in het politiek en cultureel leven van Gent.

In 1846 volgde paus Pius IX paus Gregorius XVI op; het wordt het langste pontificaat in de geschiedenis van de katholieke kerk (tot in 1878); P. Proudhon (1809-1865) schreef zijn Philosophie de la Misère en Dostojewsky publiceerde "De Dubbelganger."

1846 was een slecht jaar, een jaar van honger en ellende. Maar het zal nog erger worden.

M. STEELS

DE MAAGD VAN GENT

I. Het Gedicht

Me dunkt dat we bij onze Gentse Maagd (1) lelijk in het krijt staan.
We hebben haar noch min noch meer vierkant uit ons leven gebannen.
Haar genadeloos de bons gegeven. Gehandeld alsof ze nooit bestaan
heeft, nooit tot de besten onder onze verre voorouders behoord heeft.
Kortom alsof ze onze belangstelling niet meer waard is en ze onze dank-
baarheid niet verdient.

Neen, integendeel, we willen haar recht laten wedervaren, haar de eer
geven die haar toekomt. Beter kunnen we dit niet dan door in geuren
en kleuren haar talloze avonturen aan het klokzeel te hangen.

*
*
*

Een ware meevaller mag het heten dat de naam van haar (geestelijke)
vader evenals de plaats waar ze geboren werd maar al te goed bekend
zijn.

Boydin van der Luere - men spelt zijn naam evengoed Boudewijn van
der Lore(n) - (2) was een niet onbegaafde dichter die leefde op het ein-
de van de 14de eeuw. Beoefende hij heel waarschijnlijk het ambt van
stadspreker, met volkomen zekerheid kan van hem getuigd worden dat
hij een Gentenaar van de goede soort was, d.w.z. een ijverige en over-
tuigde aanhanger van de gemeentelijke partij, die op dat moment de fel-
ste bekampster was van de grafelijke.

Die Boydin droomde op zekere dag een allerzonderlingste droom. Als
bij toverslag zag hij zich geplaatst in een groen woud waarin zich een
massa wilde dieren schuil hielden. Niet de geringste vrees kennend ver-
volgde hij onverschrokken zijn weg. Aldus belandde hij onverwachts op
de plek waar twee kronkelende rivieren samenvloeiden.

Het eerste waarop zijn verwonderd oog viel was een wondermooi prieel
onder welks bladerengewelf een jong meisje zich neergeveld had. Net
alsof ze een zware rouw droeg was ze van top tot teen in het zwart ge-
kleed. Alleen prijkten op de rechtermouw van haar kleed, versierd met
oosterse paarden, de letters G H E N D.

37	Dese scone, dese <i>abele</i>	knappe
38	Was <i>gheatsameert</i> van <i>sabele</i> ,	uitgedost / zwart
39	Als hadde si ghedraghen rouwe,	
40	Ende op hare rechte mouwe	
41	Stonden vyf letteren sonder mee,	
42	G. H. E. N. met eenre D.,	
43	Van finen perlen uut orienten,	

In haar schoot hield ze een witte leeuw die ze liefkoosde en kuste.
Het was geen alledaagse leeuw, want een gouden halsband tooide zijn

borst en op de kop droeg hij een kroon gesmeed in hetzelfde edele metaal.

Daar richtte het meisje zich statig op en hief een gezang aan dat regelrecht naar de hemel scheen te stijgen : "Niets gaat boven een zuivere, ongerepte en vrijheidslievende levenswandel ! Noch het puurste goud, noch de schitterendste diamanten vermogen die vrijheidszin te evenaren." Doch nauwelijks had ze haar lied voleind of daar verscheen bij de rivier een vreesaanjagende ridder die in zijn schild een gitzwarte leeuw op gouden veld voerde. Zoveel edellieden vergezelden hem dat het woud ervan daverde. De witte leeuw die zijn meesteres bedreigd zag, stelde zich onvervaard te weer :

- 78 Si dreigheden alle die maghet sere,
- 79 Maer si en dorsten in geenre manieren
- 80 Te hare gaen doer die rivieren
- 81 Ende doer den leeu, die tant ende poet
- 82 Hem toende, uter Maghet scoet.

De overweldigers,

112 Briscende als wilde dieren,

kozen ijlings het hazenpad.

- 115 Si moesten dat maeghdelike juweel
- 116 Sitten laten in haer prieel.

Daarop kwam de dichter uit zijn schuilplaats te voorschijn. De maagd, hem gewaar wordend,

- 122 "Comt hier, vrient, te mi;" si sede,
- 123 "In min prieel hebben si alle vri,
- 124 Die hem *dorren* ghetroesten te mi, durven
- 125 Ic ben die *onnosel* suver Maeght, onschuldig
- 126 die *dore* 't ghelove dese *veede* draecht." om / vete

Pas nu ontdekte de dichter dat de maagd niet alleen was, maar omringd door een uitgelezen schaar heiligen :

- 149 Den heilighen Keerst in hare hulpen,
- 150 Ende sente Jacoppe met sine sculpen,
- 151 Ende sente Bave, ende sente Machare,
- 152 Ende sente Lieven bi hem dare,
- 153 Ende den goeden sente Amant.
- 154 Ic keerde mi te rechter hant,
- 156 Ende sach den ridder sente Jorijs,
- 156 Die behoeder was der Maghet wijs
- 157 Ende mire vrouwen sente Kateline
- 158 Ende sente Janne metten lamme sine

- 163 Ende sente Peter den heilighen sant,
 164 Met sinen slotelen in syn hant
 169 Ende die goede sente Quintijn,
 185 Ende Fransoys ende sente Domijn
 186 Ende sente Janne ewangeliste ende sent Austijn,
 190 Suutwert over, sente Danijs
 191 West ons Vrouwe, oest sente Clare.

Het laatste beeld dat Boydin in zijn droom zag was de maagd die een vurig gebed prevelde :

- 218 "God late minen wreden *vader* de graaf
 219 Bekinnen dat hi onrecht heeft,
 220 Dat hi in selken *nide* leeft, gramschap
 221 Op mi sijn oudste dochterkijn;
 222 Dat ic ende die vriende mijn
 223 Met hem comen ter hogher *soene* !" vrede

Als verdwaasd ontwaakte de dichter uit zijn droom. Meteen ging hem een licht op. In die gitzwarte leeuw herkende hij de graaf, en in die twee rivieren de Leie en de Schelde. Het priel was de markt en de Maagd de goede fee, de genius van de stad.

* * *

Wij, nuchtere, snuggere knapen snappen dadelijk dat van der Luere's visioen een episode uitbeeldt uit de oorlog die Gent (het oudste dochterkijn) van 1379 tot 1385 met zijn graaf Lodewijk van Male ('s dochterkijns vader) voerde. Die bloedige oorlog waarin een Jan Yoens, een Pieter van den Bossche, een Frans Ackerman en een Filips van Artevelde zo'n belangrijke rol hebben gespeeld.

Gent (de Maagd) noemt zich onschuldig en zuiver, omdat het met zijn eigen bisschop, Jan van West, aan de paus van Rome, Urbanus VI, trouw gebleven is terwijl het graafschap met zijn bisschop, Pierre d'Aussy, de partij van de paus van Avignon, Clemens VII, gekozen heeft.

* * *

Het kan niet anders of van der Luere's gewrocht moet een buitengewoon succes gekend hebben. We kunnen ons dan ook gemakkelijk voorstellen welk een overweldigende indruk een zulkdanig tot de verbeelding sprekend visioen op zijn zo prikkelbare tijdgenoten zal gemaakt hebben. In allereerste instantie op de gewone man, doch in geen mindere mate op de talrijke schaar beoefenaars van om het even welke kunstvorm, en, waarom niet, op de gevestigde Overheid ?

Ik ben zeker dat de inkt van Boydins ganzepen nog niet opgedroogd was of allerwegen begonnen kunstvaardige handen van de zo onverwachts geboren maagd schilderijen te penselen of beeldhouwwerken te

fatsoeneren.

Dat een massa van die "maagdse" afbeeldingen, vooral dan de alleroudste, geen kans gezien hebben om de tijd te trotseren, ergo, het jaar 1975 heelhuids te bereiken, is iets dat zelfs de onwetendste onder ons zal verwacht hebben.

Van MARCUS VAN VAERNEWYCK :

*Haer edelheyt maect wel haer waepen bekent
Dwelck is een Maecht vul goeder trauwen...*

tot JACOB VAN ZEVERCOTE :

*O sonne van ons lant daer in wy ons verblyen
En trotsen al dat leeft, waerdoor de Gentsche Maegt...*

over LUCAS DE HEERE :

*Princelic goede vorst des Nederlandts recht vader,
Ic, dijn Ghendsche dienstmaecht, heet u wilcom dees tijt...*

en JUSTUS BILLET :

*Hier sit de Maeght van Ghendt
In pracht en heerlicheidt, ...*

en zeer zeker nog menig ander beoefenaar der schone letteren hebben velen in hun niet zelden bombastische dichtwerken de legendarische maagd ten tonele gebracht.

Blijkbaar heeft geen der genoemde poëten het nodig geacht het portret van de jonge vrouw wat omstandiger te konterfeiten. Ze schijnen er warempel vrede mee gehad te hebben dat anderen, vooral hun kunstbroeders uit de grafische, plastische en ambachtelijke sectoren, dat werk in hun plaats deden.

NOTEN

- (1) De Maagd van Gent is wat men noemt een stedemaagd. Ook Brugge (de Brugse en de Gentse dames zijn als twee druppels water), de Antwerpse zit op haar troon, is gekroond zoals de meeste stedemaagden met de zg. muurkroon, heeft als attribuut een verzilverde lauriertak en krijgt in de Ommegang haar eigen praalwagen), Brussel, Mechelen en wellicht nog andere Belgische steden zijn een stedemaagd rijk. Nog meer dan de Belgische zijn de Nederlandse steden verkikkerd op het bezit van een persoonlijke maagd. Amsterdam, Rotterdam, Leiden, Haarlem, Middelburg, Utrecht, Hoorn, Enkhuizen, Geertruidenberg, Dordrecht. Wat laatstgenoemde stad betreft dient eraan herinnerd dat haar Maagd evenals haar Gentse zuster gezeten is in haar gesloten tuin. Ook zij presenteert het stadswapen. In navolging van de steden riep men hier en daar niet alleen *heerlijke* maagden (Vlaanderen, Brabant, enz.) maar bovendien ook *rijksmaagden* in het leven (vóór de Omwenteling de Nederlandse Maagd en erna de Belgische Maagd). Op de zinneprent getiteld "Pacifictie van Gend 1576" zien we de 17 heerlijke maagden afgebeeld. Ze zitten in de (Hollandse) tuin en presenteren hun hertogelijk of grafelijk wapen.
- (2) Van Boydin van der Luere zijn 4 dichtwerken tot ons gekomen :

Dit 's Tijts verlies / Enen edelen Sproke / Achte Persone wenschen /
De Maghet van Ghend. Laatstgenoemd werk is met zijn 242 verzen
ontegensprekelijk het belangrijkste. Het vangt aldus aan :

In der coninghe tide van Babilone
Plagghen drome ende visioene
Te hetene onder ' folc waerachtech;
Nu sijn die liede soe loghenachtech,
Dat men op die waerheit luttel ghist
Aldus telt men droem voer mist.

Boydins gedichten werden uitgegeven door Jonkh. Ph. Blommaert in
"Oudvlaemsche Gedichten der XIIde, XIIIde en XIVde eeuwen",
Gent, 1841, deel II. Leonard Willems bestudeerde "D.M.V.G." in
Verslagen en Mededeelingen v.d. Vl. Acad., nov. 1923. Uit deze stu-
die, waarvan eveneens overdrukjes verspreid werden, citeren we vol-
gende regels : "Als zuiver politiek gedicht (ik bedoel in sociaal en
economisch opzicht) is dit stuk zonder de minste historische waarde.
Doch als godsdienstig pamflet is het een document van groote betee-
kenis".

Ook Prof. Dr. De Keyser schreef erover, nl. in "Gent in de Literatuur
en in de Folklore" Gent, 1935.

Wij haalden onze stof uit de 3 opgesomde bronnen.

(wordt vervolgd)

M. VAN WESEMAEL

ENKELE REGLEMENTEN IN VERBAND MET DE GRAANMARKT TE GENT IN DE EERSTE HELFT VAN DE NEGENTIENDE EEUW

Van in de late middeleeuwen bezat Gent het stapelrecht op het graan :
van de schepen, die de Schelde afvaardigen, moest een vierde van de la-
ding gestapeld worden te Gent; van de schepen, die de Schelde opvaar-
den een zesde. Door dit recht kon in tijden van nood gedeeltelijk de
schaarste of de duurte van het graan worden verholpen. Nadat het graan
enkele weken was gestapeld, mocht de eigenaar het op de markt verko-
pen. Door de schepenen werden stapelheren aangesteld, die belast waren
met het toezicht op de graanstapel. Marcus van Vaernewijck was stapel-
heer in 1566. Het graan werd gestapeld in stapelhuizen; het bekendste
stapelhuis is natuurlijk het Koornstapelhuis op de Graslei. Ook in gewo-
ne huizen werd graan gestapeld; steunend op het register Loon der Pijn-
ders en het register KK vermeldt De Potter (deel II blz. 497) ongeveer
224 woningen, waar graan werd gestapeld.

Twee artikels van het reglement "Regel ter aerde" van 7 november 1676
zijn voornaam en moeten vermeld worden.

Art. 5. "Men beveeld aen alle landslieden 's vrydags in de stad komende met hunne graenen, 't zy te peêrd, of met wagens, of te scheép, de zelve t'eender reys te lossen en te ontlæden, en op de merkt te brengen, op de boet van 10 ponden parisis voór de eerste overtreédng, voór de tweede reys twintig ponden parisis, en voor de derde reys arbitrairlyk gecorrigeêrd te worden."

Art. 6. "Het is verboden aen allen ingezetenen deézer stad, van nu voortæen eenige graenen of zaeden te koopen aen de poorten deézer stad, in de straeten of bezondere huizen, maer de zelve koopen zullen exclusivelyk moeten gedaen worden op de gezeyde merkten, op pene van te incureéren eene boet van 10 ponden parisis."

Beide artikels werden opnieuw afgekondigd op 8 Fructidor jaar III (25 augustus 1795). Een volgend "Besluyt raekende de policie der Graenmerkten" is van 5 Brumaire jaar IX (27 october 1800). Hierbij wordt bepaald, dat de granen enkel mogen verkocht worden op de markten. De overtreders worden gestraft met drie maand gevangenis, de inbeslagneming van de granen en een boete gelijk aan de waarde van het graan. Art. 4 bepaalt: "De twee *graenmerkten*, van ouds opgeregt binnen deéze stad op de plaetsen gezeyd het *Sluyzeken*, bekend onder de oude benaeming van ZEEUWSCHEN AERD, en op de *Graenmarkt*, bekend onder den naem van GROOTE MERKT, zullen blyven gehouden worden op de zelve plaetsen."

De markt op het Sluizeken was voorbehouden voor de verbruikers. Aan de bakkers, graanhandelaars en brouwers is het verboden op deze markt graan te kopen of te laten kopen. Deze markt wordt gesloten om tien uur; de niet verkochte granen moeten onmiddellijk overgebracht worden naar de Koornmarkt en er te koop gesteld worden.

Het graan mocht slechts verkocht worden, nadat het volledig was afgeladen. "De pryzen der graenen eens bepaeld zynde, zullen de verkoozers die niet meer mogen verhoogen geduerende de merkt, maer zullen gehouden zyn die af te leveren aen den prys doór hun eerst bepaeld." (art. II)

De bakkers, meelverkopers en jeneverbrouwers worden op de markt toegelaten om twaalf uur; de kooplieden in granen worden eerst om één uur toegelaten. De overtredingen worden gestraft met een straf gaande van een tot drie dagen gevangenis of een boete gelijk aan het dagloon van een tot drie dagen. De zakkendragers mogen zich niet binnen de markt bevinden; ze mogen de markt slechts betreden, als ze persoonlijk zijn opgeroepen voor het werk. De markt eindigt om drie uur. Nu volgen enkele voorname artikels.

18. De graenen van alle slag, op het eynde van de merkt *onverkogt*, zullen gesteld worden in *de stapelhuyzen*, ten deézen eynde van ouds bestemd en hier naer aangeweézen.

19. De graenen aldus *gestapeld*, mogen buyten het grondgebied der stad niet weggevoerd worden.

20. Deéze graenen zullen in de stapelhuyzen moeten blyven tot den vol-

genden merkdag, om aldaer op nieuws publiekelyk te koop gesteld te worden, in mededinging met de andere graenen binnen deéze stad aenkomende.

De vier huizen, staende op de groote graenmerkt en draegende voor teeken *de Kleppe, het Schaekberd, den Zak en den Leeuw*, blyven aangeweézen als voórgaendelyk, om te dienen voór stapelhuizen der onverkogte graenen op de gezeyde merkt (1).

Bij het verschijnen van dit reglement waren de metrieke maten reeds gekend, maar nog niet in gebruik. Het graan werd verkocht per zak van vier "maeten, gezeyd merkt-maeten", ook per halve zak, per vierde zak of een maat en per achtste van een zak, genaamd "meulen". De meting van het graan gebeurde door beëdigde graanmeters door middel van holle maten, behoorlijk en zichtbaar geijkt. Het loon der graanmeters was bepaald op twee oorden Vlaams geld of 4,54 centimes per zak en een oord of 2,27 centimes voor het meten van een halve, een vierde of een achtste zak.

De stapelhouders moesten een register houden en ontvingen een vergoeding "het stapelrecht", van twee oorden per zak.

Op 9 Pluvisose jaar XI (29 januari 1803) werden opnieuw afgekondigd de artikels 5 en 6 van het reglement van 1676. De overtreders worden gestraft met een boete van negen frank; de paarden en de rijtuigen blyven in beslag genomen tot de boete betaald is. Het reglement van 1803 bepaalt tevens, dat het verbod van graan te verkopen en te kopen op de marktdagen elders dan op de markt, ook van toepassing is op de verkoop van aardappels en alle andere eet- en koopwaren, die op de markten verkocht worden, met uitzondering van de groenten, die men mag verkopen aan de huizen.

Door het besluit van 9 juni 1812 worden de uren van de markt veranderd. De havermarkt begint op tien uur. De opening van de markt wordt aangekondigd door een klok aan het pakhuis; de overige graansoorten mogen verkocht worden van 11 u 30. De marktklok wordt om drie uur geluid om het sluiten van de markt aan te kondigen.

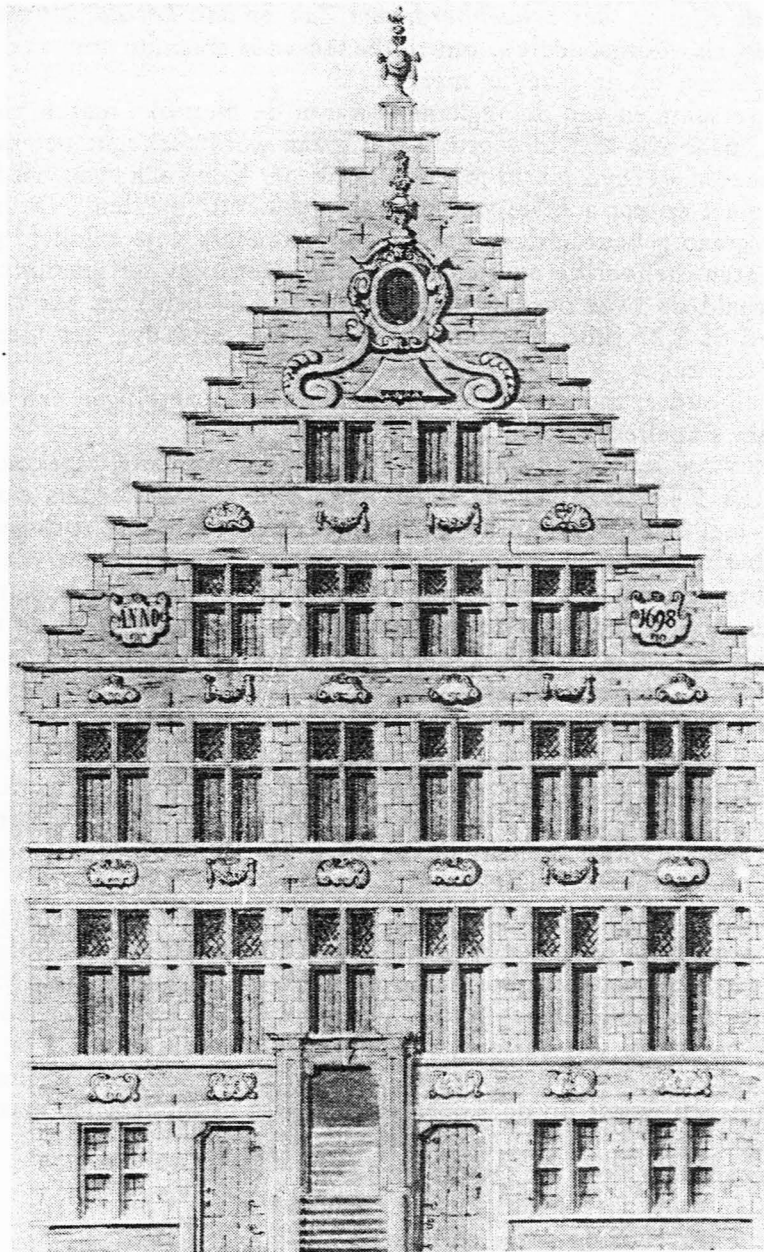
Voornoemde reglementen bleven in voege tot 11 mei 1850. Op deze datum werden de reglementen van 1676, 1800, 1803 en 1812 afgeschaft. Het nieuw besluit berust op het principe van de vrijheid van handel. "L'entrée des grains et graines, leur circulation en ville et leur sortie, soit par terre, soit par eau, sont permises tous les jours de la semaine. Ils pourront être enmagasinés à la convenance des propriétaires". Alle vrijdagen wordt op de Koornmarkt markt gehouden. De markt wordt geopend

om negen uur voor de zaden

om tien uur voor de gerst, haver en boekweit

om 11 uur voor de rogge en tarwe.

De markt eindigt om dertien uur. De opening van elke markt en de sluiting worden aangekondigd door het luiden van een klokje aan het Pakhuis. Na het sluiten van de markt mogen de niet verkochte granen

Het Korenetershuis.

vervoerd worden buiten de stad of gestapeld worden in het stadsmagazijn of een ander magazijn. Nieuw is ook, dat alle personen zonder onderscheid op de markt zijn toegelaten; het meten van het graan is niet meer verplicht. Wel mag de koper het meten van het graan vragen; daartoe komen enkel de beëdigde graanmeters in aanmerking. Het meetrecht bedraagt 4 centimes per hl.

De kopers en verkopers mogen voor het lossen en laden van het graan beroep doen op de arbeiders van hun keuze. Toch mag er een korporatie van werklieden bestaan, die erkend zijn door de stad, een kenteken dragen en ter beschikking staan van de kooplieden. Hier worden de "pijnders" bedoeld; hierover straks meer. De korporatie mag slechts 4 centimes per hl. vragen voor het laden of lossen. Om de markt aan te moedigen worden jaarlijks aan de landbouwers, die het meest graan naar de markt hebben gebracht, beloningen uitgereikt, namelijk 100 F voor tarwe en rogge, 75 F voor gerst en 50 F voor haver en boekweit. Hiermede is het probleem echter niet opgelost, want op 4 augustus 1855 neemt de gemeenteraad een nieuw besluit, waarbij de vrijheid van handel opnieuw wordt afgeschaft en de artikels 5 en 6 van het reglement van 1676 weer toepassing krijgen.

Deze toestand duurde echter niet lang. In de motivering van een nieuw besluit van 13 februari 1858 lezen we : "Men kan moeilijk de redenen ontdekken waarom in 1855 de verstandige maatregelen van 1850 werden afgeschaft en men terugkeerde naar de reglementen van 1676, 1800 en 1803. Het miskennen van het principe van de handelsvrijheid heeft voor gevolg gehad, dat de markt, die tijdens de periode van 1850 tot 1855 meer en meer uitbreiding nam, opnieuw kwijnde. De landbouwers geven de voorkeur aan markten in andere steden, waardoor de granen, die te Gent verhandeld worden, langs een tweede hand komen en belast zijn door hogere vervoerkosten. Dubois noemt het reglement van 1855 "surannée, vexatoire, nuisible au commerce et de tout point injustifiable". De artikels 5 en 6 van 1676 worden opnieuw afgeschaft en het reglement van 1850 komt weer in voege. Hoe zijn nu de veranderingen aan het marktreglement te verklaren ? Bij de gemeenteverkiezingen van 31.10.1854 hadden de conservatieven de meerderheid behaald, maar na de verkiezingen van september 1857 kwamen de liberalen opnieuw aan het bewind.

Op 7 juli 1865 besluit de gemeenteraad "Op de graanmarkt mogen de partijen door de personen, die ze verkiezen de te koop gestelde granen of zaden ten gehele of ten dele doen meten of wegen. Nochtans in geval van geschil zijn ze gehouden zich te bedienen van de beëdigde wegersmeters door de overheid erkend". Hierbij wordt het monopolie van de graanmeters afgeschaft. De korporatie van de graanmeters wordt ontslagen van de betaling van de rechten voor het tweede semester van 1864. Stilaan zullen de handelspraktijken en het productieproces veranderen; de bakkers kopen meel aan de maalderijen. Alzo vermindert de activiteit van de graanmarkt. Het reglement van 1890 is zeer eenvoudig :

“De vrijdag van elke week wordt een markt gehouden voor de verkoop van granen en zaden. De markt wordt gehouden op de Koornmarkt, ze begint om 6 uur en eindigt om 12 u 30.”

De nering van de korenmeters en van de pijnders dagtekenen zeker van de 13e of 14e eeuw. Door de Concessie Caroline van 30 april 1540 werden deze neringen afgeschaft. “Dat de Makelaers, Lyn-drayers, Cooren-meters, Pot-backers, Fruyteniers ende Pynders geen neeringen meer en zullen zyn, ende aengaende de voorseyde Cooren-meters ende Pynders tegenwoordelyck zynde, die zullen blyven in 't bedienen van haren styl hun leven lanck gedurende, ende wanneer die vaceren zullen, die van de Wet onser voorseyde Stede van Ghendt, zullen die verkoopen tot profyt der selve Stede” (art. LXX). Volgens De Potter lag het eerste Koorn-metershuis links van het Stapelhuis. In 1450 hadden de pijnders het huis rechts van het “tolhuizeken” gekocht om het als neringhuis te gebruiken. De Potter vertelt ons nog, dat in de 17e eeuw de korenmeters zich in het huis van de pijnders kwamen vestigen. Alzo kreeg dit gebouw de nieuwe naam “Cooren-metershuys”. In 1698 werd de houten gevel vervangen door een stenen gevel. In 1759 waren er 23 korenmeters; dit blijkt uit een gedicht opgedragen aan Balduinus De Smet ter gelegenheid van zijn vijftigjarig jubileum als korenmeter. Bij zijn opneming in het gilde van de korenmeters moest de kandidaat een eed afleggen. “By Jezus Christus die voor ons geleden heeft, aan het kruis gestorven is en wiens beeld ik voor mij heb, zweer ik dat ik steeds zal wezen een eerlijk ende getrouw coorenmeter”.

De pijnders kregen een nieuw reglement in 1541. Het gezelschap werd bestuurd door drie gezworenen. Ogenschijnlijk kunnen art. 9 en 10 van dit reglement ons verbazen; wel moeten we er aan toevoegen, dat ook in sommige reglementen van andere neringen artikels in verband met sociale voorzieningen voorkwamen.

9. Item, so wanneer eenich van den voornomden pijnders ziec, oft van ouden impotent werdt, zoo dat hij den sac niet ghedraeghen, ghemeten, noch te boorde zetten en can, ende hij datte te kennen geeft aen een van de gheswoornen 't selve bij eede ooc verlanghende, sal hebben duerende den tijt van sijnder siecte ofte impotencie, eenen grooten sdaechs ofte achtentwintigh groote de maendt.

10. Item, in wat huus van den supposten de siecte pestilensiale quame, zo dat hijt ghezelscip van den pijnders ende sijne brootwinninghe laten moeste, zal hebben, indien hijt begheert, terstont x schellinghen grooten eens, ende van dan voorts twee grooten 'sdaechs sijne siecte gheduerende ofte totten overlidenen van der selver siecte.

De tijden voor de negentiende eeuw waren zeer statisch. Toch moeten rond 1760 de bakkers en de brouwers gepoogd hebben zich te onttrekken aan het monopolie van de pijnders, want op 31 augustus 1768 namen de schepenen een besluit, waarbij “koopmans ofte particulieren zullen gehouden wezen alle de graenen gekocht op de respective Merckten dezer Stede t'hunnen Huyze ofte Magazynen te laeten draegen door de gemeyne Arbeyders dezer Stede.” Tevens wordt er verboden “de

Graenen te laeten voeren door Wagens op pyne van t'incurreren eene boete van zes Carolus Guldens voor elke contraventie". De pijnders, die niet behoorlijk hun werk verrichten, kunnen gestraft worden met "geesselinge, bannissement ofte andere arbitraire correctie". Dat de pijnders soms geen gemakkelijke klanten waren, blijkt wel uit art. VII, waarbij het de pijnders verboden wordt "den Koopman ofte particulieren te molesteren, dreygen ofte injurieren ten pointe van het nae Huys draegen der Graenen, op pyne van collocatie in vangenisse ende voordere arbitraire correctie". Het loon wordt bepaald op zes oorden per zak graan gedragen naar de woning van de bakkers, berryleggers, brouwers, brandewijnstokers wonende binnen de kuip van de stad en op twee stuivers voor buiten de kuip van Gent. Alhoewel betrekkelijk lang, toch houden we er aan de motivering van voornoemd besluit te publiceren, omdat we hier een beeld krijgen van de toestanden omstreeks 1768.

D'OFFICE.

DE WETH DER STAD GEND GEhoort hebbende de klachten van de gemeyne Arbeyders ende Sakke-draegers dezer Stede, in grooten nomber behoeftige Infetene belast met Wyf ende vele Kinderen, ons te kennen gevende, dat zy met het draegen der Sakken Graen op de Merktdagen, ende wel naemendlyk de vrydagen hun ende hunne Familie moeten de noodzaekelykheyd ende kost bezorgen, dat zy dagelyks ondervinden contrarie aen de voorgaende Ordonnantien, dat menigte persoonen, wel naemendlyk Bakkers, Brouwers, Berryleggers, Brandewynstokers ende andere Koopmans, hunne gekochte Graenen op de respectie Merkten dezer Stede t'hunnen Huyze ende Magazyn doen transporteren door Wagens, waer door de gemeyne Arbeyders gefrustreert wierden van hun kleyn gewin, ende alzo met hunne Vrouwen ende Kinderen geschaepen waeren tot de uytterste aermoede, alles ten grooten overlaste van de Aerme Kamer; om waer in te voorzien, heeft gestatueert zoo zy statueert mids dezen :

Blazen van de korenmeters

In de Neringzaal van het Oudheidkundige Museum in de Abdij van de Bijloke staan een aantal voorwerpen van de korenmeters en de pijnders tentoongesteld : een koperen draagteken van een korenmeter (19e eeuw), een eedschijf van de korenmeters (17e eeuw), het blazoen van de korenmeters van 1568, een toorts van de korenmeters (tweede helft 18e eeuw) en een toorts van de pijnders van 1723.

Het blazoen is een eikenhouten paneel met 41 cm middenlijn en werd gedragen in processies en optochten. Op de voorzijde staat het wapen van van de korenmeters : twee kruiselings geplaatste korenschoppen, zilveren leeuw met gouden kroon, halsband en klauwen en rode uitstekende tong. Het wapenschild wordt vastgehouden door een knielende man en vrouw.

De achterzijde (zie illustratie) geeft ons het beeld van twee korenmeters in verschillende klederdracht, beiden met korenmaat en afstrijkstok en korenschop. Tussen de korenmeters staat een korenmaat en afstrijkstok en jaartal 1568.

De draagstok van de toorts van de korenmeters eindigt op een plat vlak met vooraan het wapen van de korenmeters vastgehouden door een wilde man en een wilde vrouw; achter het wapen bevinden zich

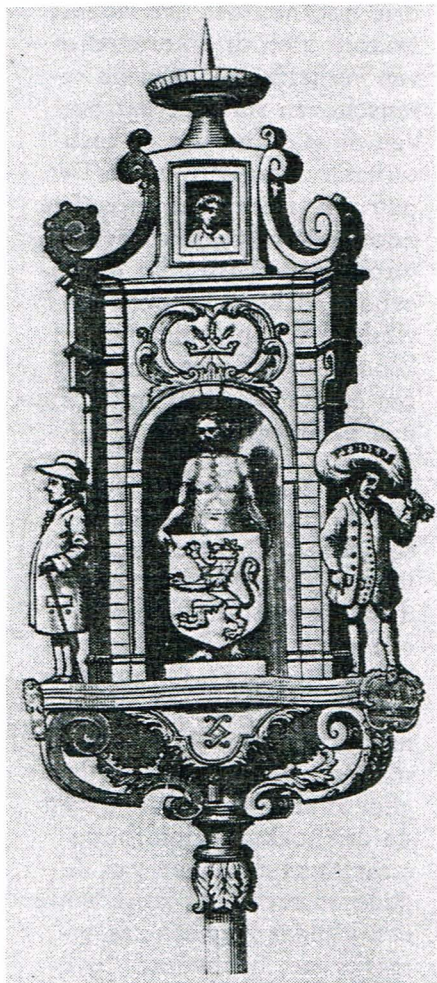
Toorts korenmeters

drie hoornen des overvloeds, waaruit zich drie korenschoven verheffen. Tussen de korenschoven staat de patroon van de gilde met in de rechterhand een afstrijkstok. De patroon is omringd door drie korenmeters, die hun bedrijf uitoefenen. Tussen de bijeengebonden korenschoven bevindt zich een gebloemd kroonelement met een punt om er een waskaars op te kunnen plaatsen.

De draagstok van de toorts van de pijnders eindigt op een console, waarop een platte driehoekige vloer rust. Op de afgesneden hoeken staat een schild met de woorden "Vrye Pynders". Op de vloer verheft zich een triomfboog met drie nissen. In elke nis staat een wilde man, die het gildewapen vasthoudt. Tegen de driehoekige triomfboog staat links de deken van de gilde en rechts en langs achter een pijnder met een zak gemerkt met het woord "pynder" op het hoofd.

Om te eindigen volgt de tekst van een carnavalslied van de Pijnders van 1861 en geschreven door H. Van Peene. De tekst verwijst naar de strijd in verband met de bouw van de forten rond Antwerpen, strijd waarin Jan Baptist van Rijswijck (Antwerpen 1818-1869) een voorname rol speelde.

Tijdens het verzamelen van de documentatie voor dit artikel hebben we met verwondering vastgesteld, dat sommige reglementen en sociale organisaties, die hun oorsprong vonden in de middeleeuwen, tot in het midden van de negentiende eeuw hebben stand gehouden en thans nauwelijks honderd jaar geleden verdwenen zijn. Na overweging echter verbaast dit ons niet zo veel : de ontwikkeling van de spoorwegen en de buurtspoorwegen en de uitbreiding van het gebruik van de stoommachine veroorzaakten veranderingen in het economisch leven en had-

Toorts Pijnders

KARNAVAL VAN 1861.

DE PYNDERS

STEMME VAN : *'t Zyn de Jongens van Gent*

't Zyn de pynders van Gent,
 Het zyn de zakkendragers,
 Geen kriepers of geen klagers,
 Ze zyn altyd kontent
 Met 't geen Ons Heer hun zendt,
 't Zyn de pynders van Gent.

den schaalvergroting voor gevolg, waardoor dan eerst de reglementen en organisaties niet meer aangepast waren aan de behoeften van de tijd en dus tot verdwijnen waren veroordeeld.

M. STEELS

BRONNEN :

Verslagen gemeenteraad.
 Recueil des réglemens de police.
 L. Minard : Descriptions des meraux et jetons de présence, etc. des gildes et corps de métiers, églises, etc. Gent 1877.
 F. De Potter : Beschrijving van Gent. Delen II en III.

NOOT

- (1) De Cleppe : lag rechts van de Wapens van Zeeland.
 Den Zak : hoekhuis Donkersteeg-Koornmarkt (thans kleermagazijn).
 Den Leeuw : gelegen naast Den Zak, ook genaamd Maegd van Gent.

1e KOEPLET

Hun last is zwaer van alle dagen,
Maer hy verligt by 't vrolyk lied,
En ieder die zyn pak moet dragen,
En draegt het zoo gemaklyk niet.
't Zyn de pynders van Getn,
enz.

2e KOEPLET

Altyd by d'hand om op te trekken,
Aen 't werk om vrouw en kind te voên,
Ze schudden 't nooit van hunnen nekke,
Lyk politieke mannen doen.
't Zyn de pynders van Gent,
enz.

3e KOEPLET

Zy stappen regt uit, ongedwongen,
Naer schip of zolder met hun graen,
Doch gaen met geene kromme sprongen
Gelyk de loensche mannen gaen.
't Zyn de pynders van Getn,
enz.

4e KOEPLET

De zakken ydlen z'alle dagen,
Maer niet 'lyk ons Ministers doen,
Die voor de fortien durven vragen
De kleinigheid van acht miljoen,
't Zyn de pynders van Gent,
enz.

5e KOEPLET

Ze kunnen fyntjes parlesanten,
En zouden, als 't op kampen gong,
Ons zwygers van representanten
'Nen neuze stellen met de tong.
't Zyn de pynders van Gent,
enz.

6e KOEPLET

Als 't uit is met het arebeiden,
Libraelkomede of paepbarak,
Waermeê men 't volk zoekt te verleiden,

G'heel die boetiek moet in den zak.
't Zyn de pynders van Gent.
enz.

H. VAN PEENE

LIEVINUS CRUYL (1640-1720)

Deze Gentse geestelijke verlatijnste zijn naam tot Livinus Cruylus en in het Frankrijk van zijn tijd werd hij soms Lévin geheten.

Hij was een merkwaardige persoonlijkheid, die zich vooral met architectuur en topografie van steden in de 17e eeuw bezighield. Gedurende de 4 jaren (1660-64) van zijn pastoorschap te Wetteren tekende hij een spits (A) voor de toren van de onvoltooide St.-Michielskerk te Gent, zijn geboortestad.

Bezit deze kerk nog de maquette van dit projekt ? (schets van 12 sept. 1662). Toen hij in 1665 van een reis naar Rome te Gent terugkeerde, tekende hij een ontwerp (B) voor het hoofdaltaar van St.-Baafskatedraal. Hij schetste ook een spits (C) om de toren van dezelfde kerk te bekronen. Volgens zijn eigen verklaringen zou hij 10 jaar in Italië verbleven hebben.

Hij tekende er vele monumenten na en graveerde ook eigen werk. In het werk van Graevius (1) worden tekeningen van de hand van Cruyl gereproduceerd. Ook personages komen op zijn werk voor (La Piazza Navona - Rome). Het prentenkabinet van het Rijksmuseum te Amsterdam bewaart van Cruyl een zicht op Genua op perkament.

Hij verbleef ook geruime tijd in Frankrijk (1680-tekening van kasteel van Chantilly; 1682-ets van watertuig te Marly).

Op 22 april 1684 is hij terug te Gent, waar hij een gans jaar bij zijn schoonbroer, Pierre Anné verblijft. Pierre Anné is advocaat bij de Raad van Vlaanderen. Op 14 feb. 1685 is hij weer zinnens naar Italië te vertrekken.

Gedurende zijn verblijf te Gent maakt hij een opmeting van de klokke-toren van het belfort en schetst een projekt voor reconstructie in steen (D).

Deze opdrachten worden betaald met 50 pond groot.

Op de kunsttentoonstelling te Gent in 1913 wordt voor het eerst aandacht geschonken aan een werk dat niet door zijn biografen was vermeld.

Het is een panoramisch zicht op Gent, met de pen nagetekend op papier en behorende tot het "musée de la manufacture nationale des Gobelins à Paris".

Het werd gemaakt ter gelegenheid van de inname van Gent door Lodewijk XIV, begin maart 1678.

Hij heeft bijaldien uit een hoek de stad in beeld gebracht : de zuidoostelijke zijde der stad (het huidige Gentbrugge en St.-Amandsberg). Het 300 jaar oude panorama van de stad is alleszins merkwaardig. Het is "ruditer delineatus"; wat zoveel betekent als "ruw geschetst". De werkelijke tekening is 1,315 m breed op 0,258 m hoog. Deze schets wordt verduidelijkt door een "nota van de tekenaar aan de lezer".

"Ik (Levin Cruyl) heb deze schets van Gent, de hoofdstad van Vlaanderen, gemaakt; zij wordt geteld onder de grote steden van de wereld, in de maand maart ingenomen door de "voorspoedige" legers van Lod. De Grote, christelijk vorst van Frankrijk en Navara; men zal mij verontschuldigen dat dit met minder zorg is gebeurd, dan wanneer ik zelf aanwezig ware geweest; uit mijn land vertrokken sinds 10 jaar, was ik in Italië. Ik heb vele schetsen niet met de nodige zwier kunnen afwerken, gezien mijn vele werk en de afwezigheid. Want ik wil op geen enkele wijze een onvolmaakt werk, zoals de meesten het doen, voor een volwaardig doen doorgaan, bij hen, die nieuwgierig, zich met de kunst bemoeien. Ik heb de mooiste constructies en de bijzonderste aangeduid : daaronder St.-Baafskatedraal, die men gemeenlijk noemt St.-Jan-Baptist. Zijn koor overtreft alle andere in gotische stijl; alhoewel zonder overvloedige versiering. Hier zijn zo'n mooie schilderijen, die zulke in Italië evenaren. Het uurwerk op het belfort en de beiaard wedijveren met andere. Het stadhuis, gedeeltelijk in Italiaanse stijl, gedeeltelijk in gotische, is zo fraai, dat ik durf beweren dat "de Gotiekers" het zich zelden beter hebben durven voorstellen.

De kerk van St.-Pietersabdij, opgericht in Italiaanse stijl, zal weinig moeten onderdoen bij andere kerken, wanneer ze zal voltooid zijn.

Er bevinden zich prachtig gebeeldhouwde koorbanken voor de monniken; zo prachtig dat ik gelijkaardige nergens heb aangetroffen. Hetzelfde dient gezegd van de St.-Michielskerk, waarvan de torenspits zal afgewerkt worden in piramide-vorm, wanneer de tijd het zal toelaten.

Ik laat het overige weg, om niet te langdradig te worden. Vier bevaarbare waterlopen brengen hun luister bij aan de stad, verdelen ze in vele eilanden : de Schelde, de Leie, de Lieve en de Moer; die buiten het kanaal naar Brugge, toelaten dat de schepen gans Vl. bevaren, tot groot nut van de handel."

Cruyl geeft 17 monumenten aan, die "nu" zouden moeten beschermd worden, als ze nog niet op die lijst voorkomen.

6 kerken (templa) St.-Baafs, St.-Niklaas, St.-Michiels, St.-Pieters, St.-Jacobs, Heilig Kerst.

4 abdijen (abbatiae) St.-Pieters, Baudelo, Nonnenbosch, abdij van de Rijke Klaren (?)

2 gebouwen (curiae) stadhuis, Gravensteen

1 toren (turris) het belfort

1 begijnhof (geginagium) het Klein Begijnhof

1 klooster (monasterium) het Klooster van St.-Georg (?)

1 gebedsplaats (sacellum) van St.-Catherina (?)

1 convent (conventus) het Klooster der Kapucienen. (2)

Besluit : Deze kaart heeft zeker een nut gehad : de defensieve oostelijke en lichtjes zuidelijke zijde van de stad in beeld brengen vanaf de Keizerpoort tot de Muide. Ze kan ook militair nut gehad hebben : want naast alle vermeldingen in het Latijn, staan twee wegnamen in het Frans vermeld : chemin de dendremonde, chemin d'Anvers. Temeer daar hij de legers van Lodewijk XIV "felicibus armis" noemt. Cruyl schijnt niet erg om de inname van zijn vaderstad verlegen.

P. Vlieghe - Gentbrugge

NOTEN

(1) j.c. Graevius-Thesaurus antiquitatum romanorum. Leiden - 1697.

(2) de voornaamste bron hierbij was : Documents topographiques; blz. 13-15 door Paul Bergmans.

A, B, C, D, ontwerpen te Gent.

KAREL ONDEREET

Karel Onderet werd geboren te Gent op 16 augustus 1804. Hij werd boekbinder. Nog jong voelde hij zich aangetrokken door de voordrachtskunst en behaalde enkele prijzen in wedstrijden ingericht door rederij-
kersverenigingen. Na de Belgische omwenteling was de activiteit van de rederij-
kerskamers tot het nulpunt gedaald. Sedert 1828 had Onderet dikwijls hoofdrollen vertolkt in toneelstukken opgevoerd door de Fonteinisten. In 1840 wenste de studentenvereniging "Les Bons Amis - De Ware Vrienden" deel te nemen aan een toneelwedstrijd te Oostende. Alzo ontstaat "Broedermin en Taalyver" met Onderet als voorzitter. Jaak Van Schoor zegt over K. Onderet : "Onderet was een echt natuur-
talent, een imponerende persoonlijkheid die op allerlei toneelgebied evenzeer uitblonk, o.m. als acteur, toneelmeester, zanger (bariton) en ... toneelschrijver."

Inderdaad, Onderet schreef een groot aantal toneelstukken.

Op 11 juli 1841 werd voor de eerste maal te Gent opgevoerd "De gallo-
manie of de verfranschte Belg" oorspronkelijk vaudeville in een bedrijf. Onderet steekt er de draak met de verfranste burgerij.

CORALIE.

En dan, *papa*, zou men niet zeggen, als men die mensen ergens *rencontreerd*, dat zy nog ongetrouwd zyn; het is altoos : *Mon cher ami* langs hier, *ma toute belle, ma chère* langs daer; het is waerlyk een *charme* !

MYNHEER MATTHYS.

Ha ! dat moet men bekennen, niets gelykt aen de fransche *politesse* ! Ook heeft madame de Blaguenville my reeds verscheiden malen *complimenten* over myne wellevendheid gemaakt. Nog laetst zeide zy my : *Mon cher monsieur Matthys ! vous n'êtes pas Flamand du tout.* — En dan, zy hebben eene manier om u het een of ander *plaisir* te verzoeken, dat het onmogelyk is om hun iets te *refuseren*. Zoo kwam, verledene week, mynheer de Blaguenville my vinden : *Mon cher !* zeide hy, *j'ai besoin d'un petit service...* — *Parlez, monsieur de Blaguenville !* — *J'ai besoin d'une couple de mille francs, et je ne suis pas en fonds; comme vous êtes mon meilleur ami, c'est à vous que je m'adresse de préférence.* Wys my eens den middel om nen zoo een man iets te *refuseren*.

Ondereet schreef enkele historische drama's :

De Kapitein van Waterloo : drama in drie bedrijven voor de eerste maal opgevoerd te Gent ten voordele der behoeftigen op 23 januari 1842.

Lodewijk van Nevers : drama in drie bedrijven opgevoerd te Gent op 7 october 1844.

De dood van Hugonet en Himbercourt : treurspel in drie bedrijven in verzen, bekroond met de tweede prijs in de letterkundige prijskamp koor de maatschappij de Fonteïnisten uitgeschreven in 1848.

(Hugonet en Himbercourt waren twee edelen aan het hof van Maria van Bourgondië, die door de Gentenaars op 3 april 1477 op de Vrijdagmarkt werden onthoofd)

De Vlaemsche Lionne : blijspel in drie bedrijven bekroond in de letterkundige wedstrijd der maatschappij der Fonteïnisten in 1848.

Een tweegevecht onder Boudewijn Hapkin : lyrisch drama in vier bedrijven (1855).

Lieven Bauwens of de oorsprong der katoenspinnerij in België : toneelspel met zang in drie bedrijven (1867).

Elias schrijft over deze werken "De betekenis van het toneel voor de Vlaamse beweging ligt in de historische drama's; het is de periode van de zuiver propagandistische romantiek".

Daarnaast schreef Ondereet een groot aantal moraliserende burgerlijke toneelstukken. In 1844 werd "De Gentsche Kermis van 1844" opgevoerd. Ter illustratie het begin van het eerste toneel.

EERSTE TONEEL

JAN BISBROEK, JELLEN, MOEDER LANGEROK, MIETJE,
SISKA, SPINNERS EN FABRIEKMEISJES.

Het tooneel verbeeldt de herberg van Moeder Langerok. Een buffet in het verschiet, met tinnen lieters, glazen, enz. Regts van den aenschouwer, de straetdeur en een venster.

(Bij het opgaen der gordyn zitten de Spinners en de Fabriekmeisjes te drinken. Moeder Langerok is in haer buffet. Mietje ziet rond en

dient de kalanten. Jan Bisbroek, Jellen en Siska zitten aen eene tafel, regts voorop het tooneel.)

N° 1. - KOOR.

WYZE : *Sonnez, cornemuses et musettes*, uit de *Dame blanche*.

't Is kermis, 't is kermis, sa laet ons lustig wezen;

't Is kermis, 't is kermis, sa laet ons vrolyk zijn.

Ja de uitzet geeft ons nieuwen moed,

Dat lekker bierken smaekt ons goed.

Laet ons maer drinken,

En lustig klinken (*Bis*) :

De spinner is er door gevoed.

't Is kermis, 't is kermis, sa laet ons lustig wezen;

't Is kermis, 't is kermis, sa laet ons vrolyk zyn.

JAN.

Welaen, kinders ! 't is van daeg groote Kermismaendag : groot bal op den Kauter. Ik verhoop dat wy er zullen gaen dansen; het zal haest gaen beginnen : 't is rond tien uren.

Andere werken waren :

De Familie Dykmans : drama in drie bedrijven (1850).

Alexus onder den trap : blijspel met zang in een bedrijf (1853).

De gevolgen der vooroordeelen : drama in twee bedrijven (1853).

Nog een Speler : drama in drie bedrijven (1854).

De vierde Maart 1848 : toneelspel in een bedrijf opgevoerd op 1 augustus 1856 door de Fonteïnisten in de Minard-schouwburg ter gelegenheid van de 25ste verjaring van de troonsbeklimming van Koning Leopold I, gevolgd door twee alleenspraken "De onteerde Moeder" en "De Uitwykeling".

De Bultenaar : drama in vijf bedrijven, muziek van K. Miry (1860).

De Krankzinnige van Leiden : drama in drie bedrijven (1862).

Julia van Schoonhoven : drama in vier bedrijven (1864).

Suzette : vaudeville in een bedrijf (1864).

Jaloerschheid : blijspel in een bedrijf (1865).

Juffrouw Wantje : blijspel in een bedrijf (1866).

De schat van den vrek : toneelspel in twee bedrijven (1867).

Naaisters Mestdag : blijspel in een bedrijf (1867).

Al deze stukken hebben natuurlijk geen literaire waarde en zijn al lang in de vergeethoek geraakt. Toneelkundig waren ze ook zwak; wel lokten ze in hun tijd volle zalen en hun voornaamste verdienste ligt dan ook in het feit, dat ze een ruim publiek tot schouwburgbezoek aanzetten. Onder eet schreef ook nog de brochure "Plechtige uitreiking van kledingen aen de kinderen der stedelijke bewaerscholen van Gent door den kring "De Zonder Naem, niet zonder Hert" op 13 juli 1857 in de voorzaal der Hoogeschool".

In 1860 werd aan de stedelijke muziekschool (het huidig conservato-

rium) een cursus "Vlaemsche uitgalming" ingericht en Onderet werd met deze cursus belast. Intussen bleef hij verder zijn beroep van boekbinder uitoefenen. Onderet sprak slechts het Gents dialect en de cursus werd dan ook een grote mislukking. In augustus 1868 werden voorbereidingen getroffen om het vijftigjarig toneeljubileum van Onderet te vieren; hij stierf echter plots op 16 augustus 1868. Hij werd op 19 augustus begraven op het kerkhof aan de Dampoort omringd door afgevaardigden van tientallen verenigingen : de Fonteinisten, Broedermin en Taalijver, het Vondelgenootschap, het Nationaal Toneel, de Melomannen, de Taal is gansch het Volk, het Willemsfonds, het Van Crombrughe genootschap, de Zonder Naam niet zonder Hart, Willem Tell. Enkele afscheidsredes werden uitgesproken, waaronder een door Felix Boone. Toen het kerkhof aan de Dampoort werd gesloten, werd het stoffelijk overschot van Onderet overgebracht naar het nieuw kerkhof. (aan de ingang links gaan en honderd meter verder aan de rechter hand). De grafsteen is versierd met een bronzen medaillon met het portret van Karel Onderet.

M. VAN GENT

DE GHENDTSCHEN TYDINGHEN EN HET JAAR VAN DE VROUW

Hoe rijmt men dat tezaam ?

Wel heel eenvoudig door ervoor te zorgen dat de VROUW niet alleen de hoofdrol maar ook de bijrollen te vervullen heeft in de GENTSE PUZZEL die we jaarlijks gewoonte getrouw, aan onze lezers presenteren. Het is zaak de namen van een dozijn jonge vrouwen of oudere dames aan de weet te komen : personages die van ver of van nabij iets te maken hebben met Gents verleden, Gents heden, Gents kunst, Gents literatuur.

Van de 12 gevraagde namen zijn er 9 voornamen, 2 achternamen (nrs. 7 en 8) en één adellijke titel (nr. 6) op te sporen. Met de (12) eerste letters van die namen moet de naam *samengesteld* worden van een door iedere Gentenaar goed bekende, gepatenteerde, onvervalste, rasechte, volbloed Gentenares, wier leeftijd ik helaas niet verklappen mag. Enkele van die namen prijken op *straatnaamplaten*.

Wie - ik denk vooral aan de Ghendtsche-Tydinghen-lezeressen, want die zijn legio - erin slaagt de 13 namen te ontdekken, weze zo goed haar of zijn 13 ontdekkingen kenbaar te maken aan de Redactie, Sint-Lievensdoorgang, 1, Gent. *Haar of zijn* naam zal - ditmaal zonder zetfouten - in G.T. meegedeeld worden.

-
1. ZIJ was een van de talrijke leden van een alombekende Gentse kunstenaarsfamilie, van dewelke in menig zo openbaar als particulier ge-

bouw waardevolle werken te zien zijn. Wat onze schilderes betreft kunt u in het vredige "Schreiboom" meerdere kinderportretten bewonderen die door haar gepenseeld zijn. Het was nota bene in hetzelfde gesticht dat ZIJ als "meesterigge van het Hebberegts Hospitaal" in de ouderdom van 92 jaar overleed.

2. DEZE talentvolle artiëste boetseert, schildert en laat de oven branden. Tussendoor vormt ZIJ leerlingen. Ook tussendoor kaapt ZIJ prijzen weg. En zoals dat maar al te vaak gebeurt wordt ZIJ ver over de vaderlandse grenzen gewaardeerd (in Frankrijk, in Italië, in Canada), terwijl ZIJ een volstrekt onbekende is op de plaats waar Leie en Schelde samenvloeien, pardon samenvloeden.
3. ZIJ hanteerde de pen evengoed, of wellicht nog beter dan de pollepel en het schuimspaan. Toen ZIJ op 87 jarige ouderdom overleed kon men in zijn bibliotheek een eerbiedwaardig aantal romans en andere werken staan hebben op wier rug en op wier titelblad haar naam te lezen stond. Ware ZIJ enigszins egoïstisch geweest, ZIJ zou geen anderen leren schrijven hebben zoals ZIJ dat deed met haar neefje.
4. ZIJ was geen hooggeplaatste dame, geen kunstenaress, geen stammoe-der van een aanzienlijk geslacht. Een Gentse van geboorte was ZIJ evenmin. Dat ze gedurende een halve eeuw binnen de stadsmuren, of liever binnen de muren van een Begijnhof heeft doorgebracht zou haar bij manier van spreken beslist het recht gegeven hebben de Witte Leeuw in haar schild te voeren. Zo vroom, zo godvruchtig, zo godvrezend leefde ZIJ gedurende die 51 jaar dat ZIJ toen ZIJ overleed, dit gebeurde in een geur van heiligheid. Haar heel karakteristieke, doch erg verweerde grafzerk kunt u gaan bekijken op het Campo Santo, en haar bidprentje waarop ZIJ afgebeeld staat liggend op haar sterfbed, in de Bibliotheek van het Museum voor Volkskunde.
5. ZIJ is een nog jonge geadopteerde Gentse, studeerde te Gent, publiceerde menig wetenschappelijke studie en is goed op weg een van onze beste geleerden te worden. Aan de Universiteit bracht ZIJ het van assistente tot gewoon hoogleraar. En, wat nog minder alledaags voor een dame klinkt, werd ze in januari van dit Jaar Van De Vrouw tot lid verkozen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letterkunde. De tweede in de reeks !
6. ZIJ was de dochter van een keizer, wat nog niet zeggen wil dat ZIJ ooit keizerin werd. Haar huwelijk gesloten met een buitenlandse prins, kende een zware tegenslag. Niet vreemd aan die tegenspoed was haar intense godvrucht. Liever dan kloosters uit de grond te stampen gebruikte ZIJ haar positie om her en der begijnhoven in het leven te roepen. Wat Gent betreft een "ten Broucke" en een ander "ter Hoye".
7. ZIJ behoorde tot een aanzienlijke Vlaamse adellijke familie, waarvan meerdere leden hoge kerkelijke ambten bekleedden en van wie de

St.-Janskerk milde schenkingen in ontvangst mocht nemen. ZIJ overleed in 1431 en werd in de crypte van genoemde kerk begraven. Haar praalgraf waarvan het ligbeeld tijdens de Godsdienstoorlogen verbrijzeld werd en de talrijke pleurants verminkt, bevindt zich tussen de grote transkapel en de kleinere kapel, waarboven, in de Joos-Vijdkapel, het Lam Gods uitgestald is. Het kan niet anders of ZIJ moet de twee Van Eycks gekend hebben.

8. ZIJ bestudeerde niet alleen de Gentse St.-Jacobskerk, ZIJ deed veel meer : ZIJ zette namelijk het werk van A. van Lokeren voort door een merkwaardige archeologische studie te schrijven over "L'Abbaye de Saint-Bavon à Gand", een werk dat ZIJ bovendien op een royale manier met prachtige foto's illustreerde.
9. ZIJ was een jonge, geestdriftige vrouw die alleen geleefd heeft in de verbeelding van een talentvolle schrijver. Vooral de legendarische figuur die de hoofdpersonage van het verhaal was, en die nu eens te Brussel, dan eens te Brugge, maar ook meer dan eens te Gent de een aan het lachen bracht en de ander de bibber op het lijf bezorgde, is van ons een goede bekende. Zijn geliefde, ook het Hart van Vlaanderen genoemd, is het die we hier bedoelen.
10. Toegegeven dat ZIJ geen Gentse van geboorte was, doch zoveel belangrijke gebeurtenissen in haar leven waren in onze stad voorgevallen dat we haar wel als een halve Strop mogen verslijten. Veel gelukkige dagen heeft ZIJ inderdaad niet gekend : herinneren we alleen maar aan de rampzalige dag waarop ZIJ machteloos moest toezien hoe twee van haar trouwste vrienden op de Vrijdagsmarkt door wat woeelige Gentenaars onthoofd werden. Een schilderij opgehangen in het Stadhuis stelt die bloedige gebeurtenis voor.
11. ZIJ is een perfecte kenner van al wat iets te zien heeft met Vlaamse kunst en kunst in Oost-Vlaanderen en Gentse kunst en kunst te Gent. Een eerbiedwaardig aantal publicaties over al die kunst staan op haar naam, waaronder we meer dan één nummer aantreffen dat we zoniet als een uniek standaardwerk dan toch als een onmisbare handleiding mogen bestempelen.
12. ZIJ was een kunstenares van wie men met zekerheid weet dat ZIJ de "patronen" tekende van de beeldhouwwerken die een deel van het Stadhuis moesten versieren. Dat ze niet alleen het potlood doch ook het penseel hanteerde wordt bewezen door een bepaald uniek schilderstuk dat men eeuwen lang in het stadhuis bewaarde doch dat nu in het Bijlokemuseum berust.

TE GENT

1. Als over enkele jaren al de herstellingswerken aan de Gentse gebouwen zullen geëindigd zijn, zal het Gents patrimonium heel wat rijker zijn geworden. Het Predikherenklooster in Onderbergen wordt een parel. Enkele kerken worden grondig hersteld : De Sint-Baafskatedraal, de Sint-Niklaaskerk (werken worden voortgezet), de Sint-Michielskerk en de kerk van de Discalsen in de Burgstraat (werken bijna geëindigd). De herstelling van een aantal andere gebouwen werd aangevangen : het Belfort, het klein Begijnhof in de Lange Violettenstraat, het Toreken op de Vrijdagmarkt, de Wapens van Zeeland op de Koornmarkt, het Gentse stadhuis.
2. Op het stedelijk kerkhof werd een columbarium gebouwd.
3. In de gebouwen van de EGW op het Vlaanderenplein werd op 29 augustus "150 jaar gasbedeling te Gent" gevierd.
4. Te Baaigem in de galerij Havezate werd in september een tentoonstelling gehouden "Gentse spellekes en poppenteatrs". (zie De Gentenaar 8.9.1975). Te Gent zijn thans twaalf poppenteatrs bedrijvig.
5. Het stadsbeeld gevormd door het gedeelte der Muinkkaai gelegen langs de linkeroever der Schelde, achter de St.-Pieterskerk tussen de Muinkbrug en de Hoverniersberg, geklasseerd bij K.B. van 9.10.1948, werd gedeklasseerd in september 1975; daarentegen werd de gevel van het huis Savaanstraat 10 geklasseerd. Dit alles tegen de adviezen van verscheidene commissies. Onbegrijpbaar.
6. In september ontving Mevrouw Elza Guysens - beter gekend als moeder Katrien - te Varsenare bij Brugge van het Verbond voor Heemkunde het Joachim Beuckelaer Eremerk "wegens haar grote liefde voor de bereiding van de eeuwenoude Katrienspekken volgens haar eigen techniek" (De Gentenaar 16.9.1975).

VRAAG EN ANTWOORD

Antwoord op vraag 67

De hervorming van de kalender werd afgekondigd door paus Gregorius XIII (bulle Inter gravissimas van 24 febr. 1582). In de Spaanse Nederlanden had de invoering van de Gregoriaanse kalender plaats van 10 op 21 februari 1583 (edict van Filips II van 10 jan. 1583). Dit edict werd echter niet opgevolgd in een aantal plaatsen in de zuidelijke Nederlanden, die onder Calvinistisch bewind stonden. Zo werd in de dissidente Raad van Vlaanderen te Gent de aanpassing reeds doorgevoerd op 27 dec. 1582 (placcaat van hertog Frans van Anjou). Ik bereid een gedetailleerde studie voor over de Gregoriaanse kalender in al de Nederlandse gewesten. (Voor meer details zie : J. BUNTINX, *Praktisch overzicht*

van de geschiedkundige hulpwetenschappen, Leuven, 1972) (Acco, Tiensestraat).

PROF. J. BUNTINX

De Heer R. Dauw deelt mede, dat de gegevens te vinden zijn in het werk van prof. Dr. Strubbe en Dr. Voet "De Chronologie van de middeleeuwen en de moderne tijden in de Nederlanden". (1960)

Antwoord op vraag 68

Op 1 januari 1945 in de voormiddag werden Duitse vliegers, die het vliegplein van Sint-Denijs-Westrem bombardeerden, inderdaad aangevallen door Poolse piloten. Een zeer laag vliegend toestel, dat achtervolgd en gemitrailleerd werd, vloog in de Elisabethlaan dwars door het gebouw van de bloemenhandel Toebaert (van de 1e verdieping naar het gelijkvloers). De bewoners bevonden zich in de kelder voor de verzorging van de bloemen. De romp van het vliegtuig kwam op het voetpad en de straat terecht. De zeer jonge piloot werd op slag gedood. Ik woonde toen in de Van Monckhovenstraat en ben onmiddellijk gaan kijken. Een tijdje later is een jeep gekomen met Poolse militairen. Een van hen was de piloot, die het vliegtuig had neergeschoten. Hij heeft een stuk met de herkenningstekens uit het toestel gesneden en meegenomen. Er werden ter plaatse wel foto's genomen, maar ik weet niet door wie. Ik herinner mij niet of die dag nog andere vliegtuigen in Gent gevallen zijn.

PROF. J. BUNTINX

AANVULLENDE LEDENLIJST

- 805. Prof. Dr. Van de Velde E. Klossestraat 13, 9720 De Pinte
- 806. Procureur R. Jubileumlaan 137, 9000 Gent
- 807. Libbrecht A. Bernard Spaelaan 38, 9000 Gent
- 808. Dr. Padt J.P. Patijntjesstraat 248, 9000 Gent
- 809. Claeys N. Druifstraat 43, 9000 Gent
- 810. Mw. Van Loocke M. Twee Dreven 21, 9830 Sint-Martens-Latem
- 811. Pipelers L. Kunststraat 94, 9110 Sint-Amandsberg
- 812. Dierick Chr. Marnixstraat 18, 9000 Gent
- 813. Rotsaert J.P. Lange Heide 6, 3052 Ottenburg
- 814. Bauwens R. Port-Arthurlaan 25, 9000 Gent
- 815. Kelderman D. Koggestraat 15, 9000 Gent
- 816. Mw. Vertriest S. Steenaardestraat 10, 9820 Sint-Denijs-Westrem.

BESCHERMLEDEN 1975

Mw. De Staute -, De Loore H. 1.000 Fr.

STEUNENDE LEDEN 1975

Goethals Franklin	500 Fr.
Collumbien Hugo	500 Fr.
N.V. Kredietbank - Zetel Gent	500 Fr.

STEUNFONDS 1975

Ch. Fassin 500 Fr. - Z.E.H.P. De Bruyker 325 Fr. - Naamloos 325 Fr. - A. Cocriemont 225 Fr. - Naamloos 200 Fr. - H. Brasseur 200 Fr. - Ir. A.J. Impens 175 Fr. Maj. M. Cottinie 175 Fr. - Naamloos 150 Fr. - Patisserie Bloch 150 Fr. - Not. J. Tytgat 125 Fr. - Th. De Smet 125 Fr. - Dr. R. Marlier 125 Fr. - Naamloos 100 Fr. - Foto-Atel. L. De Ramme-laere 75 Fr. - M. Machiels 75 Fr. - A. De Meyer 75 Fr. - Kultuurkring Bank van Brussel 75 Fr. - A. Slot 75 Fr. - J. Demeyer 70 Fr. - J. Jacobs 30 Fr. - M. Van Damme, L. Paulus, H. Bauweraerts, P. De Caluwé, A. Baert, G. Van Damme, D. Sarteel, G. Fortie, E. Capé, Jo Van Waesberghe, A. Mast, J. De Backer, Mw. Adins, D. Vanacker, A. De Pauw, M. Philips, Mw. Den Dooven, G. Langie, Mw. Van Geluwe, J. Van Hulle, G. Van Bastelaere, J. Clauwaert, R. Verbeken, R. Audenaert, J. Dhondt, F. Vervenne, G. Hebbelynck, R. Deene, M. Lootens, C. Block, D. Remue, G. Pesse, J. Brebels, Mw. Van Dijk, Dr. G. Temmerman, A. Vispoel, J. Van Den Bogaerde, E. Vercauteren, G. De Meyer, Mej. S. Vanden Bogaerde, G. Verschueren, J. Van der Eecken, E. Br. Leopold, B. Van Ooteghem, A. Preys, A. Mertens, M. De Gezelle, E. Schellinck, G. Verstuyft, C. Van den Borre, Mw. Guiette, Mw. Huvenne, G. De Backer, C. De Backer, R. De Geyter, W. Bultereys, E. Braet, P. Bruylant, J.P. Leirens, A. Monnier, R. Vandriessche, E. Troch, HIGRO, J. Van Volsem, G. Rogge, M. Staelens, J. De Schamphelaere, Mw. Y. Thienpont, Mw. Cools-Derudder, Mw. H. Immesoete, J. Koninckx, Mw. Heynssens, A. Vanhove, H. De Backer, R. Rombaut, Mw. S. Nissen, Mw. Mw. J. Allaey, Mw. Colle, stortten allen 25 fr.

Het bestuur dankt de vele leden voor hun lof- en aanmoedigingswoorden ons toegestuurd via hun betaling. Vrij veel waren vergezeld van een extra penning zoals blijkt uit hierbovenvermelde lijst.

BIBLIOGRAFIE

Frans Uyttebroeck : Quetelet : een wetenschapsman die van mensen hield. (in De Vlaamse Gids, nr. 5, september 1975).

Dauidsfonds Gent : eeuwfeest 1875-1975.

Menu

du 15 Octobre 1892.

- Huitres Royales.* Liebfraumilch 1878.
Potage Sévigné. Château Pontet-Caneet 1875.
Turbot sauce Mousseline. Champagne Couvert.
Quartier de Chevreuil Grand Deneur.
Suprême de volaille Maréchale.
Grèves Ardennaises. Chambertin 1878.
Faisans d'Écosse Périgord. Château Latour 1870.
Céleris à la Moëlle.
Picassines de Hollande au fumet.
Homards mayonnaise. Champagne L. Roederer.
Charlotte glacée au Moka.
Fruits, Dessert.

HOTEL DE LA POSTE
GAND

INHOUDSTAFEL 1975

	blz.
1. Gent in 1842	43
2. Gent in 1843	99
3. Gent in 1844	118
4. Gent in 1845	159
5. Gent in 1846	200
6. Gent in 1875	3
7. De Keizerpoort	15
8. Een schouwburg of postkantoor ?	26
9. De allereerste tram	53
10. W.A. Mozart en een Gents orgel	64
11. Het Kuipgat	83
12. De wijk Overschelde	124
13. Citadelherinneringen	168
14. Het Zomerlief	80
15. Industriële archeologie	146
16. De Maagd van Gent	211
17. Reglement op de huurrijtuigen van 1841	35
18. Reglementen in verband met het brood	131
19. Reglementen in verband met de graanmarkt	215
Inventaire archéologique :	
20. Het eerste zegel van Gent	28
21. Het huis der onvrije schippers	68
22. De Draak van het Belfort	182
Biografieën :	
23. Een weinig gekend gedenkteken (Lieven De Winne)	29
24. Prosper Claeys	31
25. Geslachtlijst P. Rogghé	32
26. Leo Michel Thiery	33
27. Eugeen Zetternam	142
28. Lievinus Cruyl	226
29. Karel Onderet	228
Gent in de 18e eeuw :	
30. Iets over het rein houden van straten en vaarten	77
31. Hoe sommige Gentenaars zich vermaakten in de 18e eeuw	109
32. De Intrede van de Markgraaf van Prié in 1717	185
33. Carnavallied 1907	30
34. Carnavallied "De Pijnders" 1861	224
35. Een zonderling huurcontract	69
36. Sociaal conflict in 1912	79
37. Een gieterij te Gent	82
38. Een verwonderlijke geschiedenis	156
39. Het Groot Schietspel te Gent in 1498	177
40. Bibliografie	36, 70, 79, 112, 149, 191

41. Nieuwe Aanwinsten	37, 151, 152, 195
42. Te Gent	40, 71, 115, 152, 234
43. Vraag en Antwoord	40, 72, 111, 147, 193, 234
44. Aanvullende Ledenlijst	76, 116, 154, 196, 235
45. Het jaar van de vrouw	231

ILLUSTRATIES

1. De Botermarkt	6
2. De Keizerpoort	21
3. De Keizerpoort	24
4. De Keizerpoort	25
5. Bestormpoort of Posteernepoort	47
6. Salon Napoleon	48
7. Kerk in de Posteernestraat	50
8. De Koornmarkt	56
9. De eerste paardentram	59
10. Het Kuipgat	90
11. Kieckepoost	94
12. De Leugemeete	102
13. De Kouter in 1843	105
14. Standbeeld Pieter van Gent	115
15. De Marcellisbrug	120
16. De Casinozaal in 1844	123
17. Nieuwjaarswens van de Stukwerkers 1845	163
18. Nieuwjaarswens Casino 1845	166
19. De Citadel	174
20. In de Citadel	175
21. In de Citadel	176
22. De Kruisboogschutters	178
23. Het groot Schietspel van 1498	181
24. De Draak	185
25. De Vrijdagmarkt in 1717	187
26. Triomfboog in 1717	190
27. Aan het Zuidstation	204
28. De Kleine Koornmarkt	207
29. Het Korenmetershuis	218
30. Blazoën van de Korenmeters	222
31. Toorts van de Korenmeters	223
32. Toorts van de Pijnders	224

PLANNEN

1. Oudburg	10
2. De Vismarkt	13
3. Gent in de dertiende eeuw	16
4. Historische plattegrond Gent	18

5. Keizerpoort	22
6. Het eerste tramnet	61
7. Het Kuipgat	86
8. De wijk Overschelde	128
9. Het Park	170
10. De Citadel	172
